

Justitsministeriet
Slotsholmsgade 10
Strafferetskontoret

Fremsendt pr. e-mail til jm@jm.dk og chn@jm.dk

17. marts 2020

Vedrørende høring over Straffelovrådets betænkning nr. 1574/2020 om en frivillighedsbaseret voldtægtsbestemmelse, deres sagsnr. 2020-730-0367

Joan-Søstrene, som siden 1976 har rådgivet kvinder udsat for seksualiserede overgreb, herunder voldtægt, har med stor interesse læst ovenstående betænkning og har følgende bemærkninger til denne:

Vi er helt enige i Straffelovrådets konklusion om, at den nuværende straffelovs § 216 om voldtægt ikke udgør en tilstrækkelig strafferetlig beskyttelse af den seksuelle selvbestemmelsesret og bør ændres (afsnit 3.1.1).

Samtykke er det internationalt anerkendte og vedtagne begreb som grundlag for kriminalisering af voldtægt i regi af CEDAW- og Istanbulkonventionen samt af den Europæiske Menneskerettighedsdomstol. Det er også begrebet samtykke, der indgår i regeringens forståelsespapir og lovprogram for folketingsåret 2019-2020.

Det forekommer derfor besynderligt, at Straffelovrådets flertal har foreslået, at Danmark ikke bør lade samtykke danne grundlag for en ny voldtægtsbestemmelse, men i stedet har foreslået begrebet frivillighed.

Joan-Søstrene er enige i Straffelovrådets opfattelse af, at frivillighed og samtykke ikke er det samme. Joan-Søstrene forstår samtykke som en gensidig proces, ikke en forudgående aftale. Det vil efter Joan-Søstrenes opfattelse være bedst i overensstemmelse med Istanbulkonventionen og Europarådets ekspertgruppe GREVIOs anbefaling i forbindelse med evaluering af Danmarks efterlevelse af Istanbulkonventionen at konstituere en ny voldtægtsbestemmelse baseret på samtykke.

Joan-Søstrene må ud fra vores langvarige rådgivningserfaring med kvinder, der har været udsat for voldtægt, anfægte flertallets synspunkter i afsnit 3.1.2 omkring situationer med en formodning om frivillighed og forestillinger om ”*naturligt og sædvanligt seksuelt samvær*”. Da hele den strafferetlige behandling i voldtægtsager har til formål at afgøre, hvorvidt der er tale om voldtægt, er det urimeligt at lade normative forestillinger om ”*sædvanligt og naturligt seksuelt samvær*” være udgangspunktet. Vi bemærker i den forbindelse, at flere af de unge dømt i den såkaldte Umbrella-sag offentligt har givet udtryk for, at deling af pornografisk materiale uden samtykke fra de berørte var sædvanligt i deres kreds, og ikke noget

de havde tænkt nærmere over. Strafbare handlinger kan altså i visse sammenhænge tilsyneladende være ”sædvanlige og naturlige”.

Straffelovrådets flertal anfører, at der med formuleringen af flertallets forslag til en ny voldtægtsbestemmelse baseret på frivillighed har taget hensyn til, ”at kriminaliseringen ikke udstrækkes så vidt, at den kommer til at omfatte seksuelle handlinger, som der ikke er et klart behov for at kriminalisere”. Vi hæfter os ved, at det ikke beskrives nærmere, hvilke ”seksuelle handlinger” Straffelovrådets flertal frygter vil blive kriminaliseret, uden at der er et klart behov med en samtykkebaseret bestemmelse, ligesom kriterierne for vurderingen af adfærden som ”naturlig og sædvanlig” ikke fremgår. Det fremgår ikke, hvilken videnskabelig viden, eller anden form for viden, der ligger til grund for bekymringen om, at en samtykkebaseret voldtægtsbestemmelse indebærer en risiko for at kriminalisere handlinger unødigt.

Joan-Søstrene kan videre på baggrund af mange års rådgivningserfaring oplyse, at kvinder, der lever i voldelige parforhold, ofte også er udsat for seksuelle overgreb fra partneren. Dette gælder ikke blot i forbindelse med fysisk voldsudøvelse, men f.eks. også i form af ”tvangssamlejer” som en del af den psykiske vold, der typisk karakteriserer voldelige parforhold. Her er der klart ikke samtykke, hverken når overgreb sker i forbindelse med den fysiske voldudøvelse eller den psykiske, fordi offerets modstand kun sjældent opfattes og anerkendes af partneren. Offerets modstand vil typisk komme til udtryk i manglende aktiv deltagelse, i gråd, i at offeret vender ansigtet bort, afværger med hænderne eller lignende. Det betyder naturligvis ikke, at der er tale om frivillighed eller samtykke, men voldtægt under sådanne omstændigheder vil bevismæssigt ud fra et strafferetligt synspunkt nok være lettere for anklagemyndigheden at bevise ved manglende samtykke frem for manglende frivillighed. Vi bemærker i den forbindelse, at psykisk vold først blev kriminaliseret sidste år, og at der er begrænset praksis på området. Imidlertid er det svært at se, at en samtykkebaseret voldtægtslovgivning i kombination med reglerne om psykisk vold vil være andet end et positivt tiltag for de mange kvinder, der hvert år udsættes for vold af en partner.

Joan-Søstrene tilslutter sig Straffelovrådets overvejelser om begrebet voldtægt i afsnit 3.1.3, og er enige i at fastholde begrebet ”voldtægt”, uanset hvordan volden er kommet til udtryk. Vi vil også opfordre til at overveje begrebet ”samleje” i forbindelse med voldtægt, hvis man ønsker en mere tidssvarende lovgivning (se eksempelvis betænkningen s. 141).

Da straffelovens begreber skal anvendes af alle inden for politi, anklagemyndighed og domstole, bør straffelovens begreber være så præcise og neutrale som muligt. Det er ordet ”samleje” ikke i sammenhæng med voldtægt. Et barn under 12 år, som er blevet voldtægt, har ikke deltaget i et samleje. Og det samme gælder faktisk for voksne voldtægts ofre. Samleje er noget, man gør sammen, mens voldtægt er en ensidig handling. Brugen af ordet ”samleje” i forbindelse med voldtægt er muligvis i overensstemmelse med gerningspersonernes perspektiv, men er ikke i overensstemmelse med ofrenes perspektiv.

Joan-Søstrene vil derfor foreslå betegnelsen ”penetration” eller ”anal eller vaginal penetration ved hjælp af en kropsdel eller en genstand” i en ny bestemmelse om voldtægt. Det er mere præcist og mere neutralt, og er den betegnelse, som er anvendt i Istanbulkonventionen.

Vedrørende afsnit 3.1.4 vil vi gøre opmærksom på at Europarådets ekspertgruppe GREVIO i forbindelse med evaluering af Danmarks efterlevelse af Istanbulkonventionen har anbefalet at indføre samme strafferamme i § 218, som i § 216, stk. 1, nr. 2. For nuværende er der forskellig strafferamme afhængig af om forbrydelsen sker ved udnyttelse af en anden persons sindssygdom eller mentale retardering (4 år) eller imod en person i en tilstand eller situation, i hvilken den pågældende er ude af stand til at modsætte sig handlingen (8 år).

Vedrørende Straffelovrådets overvejelser om tilregnelser i afsnit 3.1.5 fremstår det ikke klart for os, om den utilstrækkelige strafferetlige beskyttelse af den seksuelle selvbestemmelsesret i Danmark (afsnit 3.1.1) alene skyldes ordlyden i den nuværende straffelov § 216. Domstolenes praksis for så vidt angår bedømmelsen af forsæt i voldtægtssager spiller muligvis også en rolle. Der findes retspraksis, hvor gerningspersonens forsæt til voldtægt er bedømt meget mildt, f.eks. frifindelser, selv om et offer græd under akten. Joan-Søstrene vil derfor opfordre til, at det afklares, om dette stadig er tilfældet, og om nødvendigt forholde sig politisk til spørgsmålet ved at tydeliggøre i forarbejderne til en ny voldtægtsbestemmelse, at bedømmelser om forsæt skal ske ud fra samme målestok som ved andre forbrydelser, herunder også ned til laveste forsætsgrad – dolus eventualis

Joan-Søstrene har til brug for dette høringssvar indhentet svar på spørgsmål fra Dansk Sprognavn om begreberne samleje og samtykke, som er vedlagt som bilag.

Vi vil i øvrigt henvise til høringssvar afgivet af Det Nationale Voldsobservatorium, som Joan-Søstrene også fuldt ud har tilsluttet sig.

Vi står naturligvis til rådighed med yderligere oplysninger eller bemærkninger, såfremt det ønskes.

Med venlig hilsen

Joan-Søstrene

Bilag. Svar på spørgsmål stillet til Dansk Sprognævn

VS: spørgsmål vedr. samleje og samtykke

From Anna Sofie Hartling <ash@dsn.dk> on 2020-03-04 09:55

Kære Dorte

Mange tak for dine spørgsmål. Nedenfor svarer jeg samlet på dem.

I Ordbog over det Danske Sprog (ODS), som er en historisk ordbog der dækker dansk fra 1700 til 1950, kan man se at *samleje* har været anvendt med tre betydninger som ikke længere er gængse i dag:

- 1) Det har i fælleskøn – *en samleje* – omkring 1700 betydet 'det at have lejet noget i fællesskab, sammen med en anden (andre)' (tilsvarende var en *samlejer* en 'person, der har lejet noget i fællesskab med en anden (andre)')
- 2) Det har i intetkøn – *et samleje* – i begyndelsen af 1800-tallet betydet 'vielse', 'bryllup'
- 3) Det har ligeledes i intetkøn – *et samleje* – omkring 1800 betydet 'det at ligge (i seng) sammen'. Ordbogen nævner følgende eksempel på denne betydning: "Samleje i een Seng er ubekvemt og tilmed i Selskab med en sygelig eller syg Person, usundt." (fra *Kosmetisk Lommebog for Damer* af Rasmus Frankenau, oversat 1813).

Etymologisk set kommer ordet af det oldnordiske ord *samlag* som betød 'sammenlægning'. Førsteleddet *sam-* har til alle tider betydet 'sammen', mens sidsteleddet *lag* 'lægning' har udviklet sig til *leje*. Den betydning der ligger i at 'ligge sammen på et leje', har så formentlig givet anledning til den nutidige betydning: 'den fysiske erotiske (kønslige) forbindelse ml. mand og kvinde (egl. paa et leje, i seng)' (jf. ODS)/'seksuelt samvær mellem to personer der indebærer indtrængen af penis i skeden (eller anus) og typisk med orgasme og sædudtømmelse som kulmination' (jf. Den Danske Ordbog (DDO), som er en ordbog over moderne dansk fra 1950 til i dag).

Sprogligt/etymologisk set er *samleje* altså noget man gør sammen. Ordet *sammen* refererer imidlertid ikke nødvendigvis til en gensidig handling. Gensidighed udtrykker vi på dansk normalt med ordet *hinanden* eller med visse udsagnsord på -s, fx *enes*, *forliges* og *skændes*. Ordet *sammen* kan dog – sammen med udsagnsord der beskriver handlinger – udtrykke gensidighed: Forbindelsen *tale sammen* er synonymt med *tale med hinanden*. Men *at ligge sammen i en seng* er en tilstandsbeskrivelse som man godt *ville* kunne bruge som en neutral skildring af to personer der ligger i en seng, selv om den ene ikke har lyst til at ligge der og ikke har givet samtykke til at den anden måtte ligge der.

Imidlertid har *sammen* i moderne dansk en lang række betydninger (jf. <https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=sammen>), og i mange af de betydninger det kan

bruges i, får man associationer til noget med *fællesskab*, *indbyrdes forbindelse*, *overensstemmelse*, *samarbejde* o.l.

Slår man *sam-* op i ODS og DDO (dvs. ordet *sammen* i forkortet form som førsteled), finder man netop følgende: "1. led angiver især dels identitet, ensartethed olgn., dels fællesskab, indbyrdes forbindelse olgn." (*olgn.* står for 'og lignende') (jf. ODS) og 'bruges for at udtrykke overensstemmelse, fælles tilstedeværelse eller indbyrdes forbindelse' (jf. DDO).

Konklusionen må derfor være at *samleje* etymologisk set ikke udtrykker en gensidig handling (jf. 'nogle ligger sammen på et leje'), men at ordet *samleje* med den nuværende betydning henviser til en handling, og at ordet *sammen* giver associationer til noget der sker i fællesskab, og dermed til noget, der kræver samtykke.

På den baggrund giver jeg jer helt ret i at det forekommer problematisk at anvende ordet *samleje* om en voldtægt. Eneste synonym til *samleje* som man kunne forestille sig anvendt til beskrivelse af en voldtægt, er den faglige term *coitus*. Fordelen ved at bruge denne term er at den formentlig ikke vækker nogen u hensigtsmæssige associationer i konteksten seksuel vold. Ordet *coitus* kommer af det latinske udsagnsord *coire* som ordret betyder 'gå sammen/med', men denne etymologiske forbindelse fornemmes nok af de færreste. En anden mulighed ville være at bruge ordet *penetration* som meget konkret beskriver det som ville skulle beskrives i denne sammenhæng, nemlig 'indtrængen med penis ved samleje' (jf. betydningsangivelsen ved opslagsordet *penetrere* i DDO med henvisning til orddannelsen *penetration* som har denne betydning: '(uønsket) indtrængen af et legeme, stof el.lign.').

Jeg vil til sidst tilføje at det er min opfattelse at ordet *samleje* faktisk for de fleste lyder som en meget teknisk-klinisk beskrivelse af netop 'indtrængen af penis i skeden' (jf. DDO's betydningsangivelse). Det er dog samtidig mit gæt at det for mange netop ikke er et ord de vil forbinde med et overgreb – eller i hvert fald ikke et ord man forestiller sig offeret vil bruge.

At ordet *samleje* indgår i gældende lovttekster der angår seksuel vold hvor den ene part gør noget mod den anden, er formentlig et levn fra ældre tider. I opslaget *samleje* i ODS står der direkte at ordet også (kan) anvendes "om omgængelse mod naturen", dvs. "om legemlig omgang ml. mennesker og dyr ell. legemlig omgang af unaturlig art ml. mennesker".

Venlige hilsener
Anna Sofie Hartling
Forsker
Direkte +45 33 74 74 13
ash@dsn.dk

Dansk Sprognævn
Adelgade 119 B
DK-5400 Bogense
Telefon +45 33 74 74 00

-----Oprindelig meddelelse-----

Fra: Joan-Søstrene <mail@joan-soestrene.dk>

Sendt: 26. februar 2020 11:28

Til: Anna Sofie Hartling <ash@dsn.dk>

Emne: spørgsmål vedr. samleje og samtykke

Kære Anna Sofie

tak for snakken over telefon.

Her følger spørgsmålene vedr. ordene samleje og samtykke. Spørgsmålene er inspireret af en canadiske forsker Allan Wade, der har arbejdet med vold og sprog om vold. Se evt. vedhæftet, hvor jeg har henvist til et oplæg som kilde.

Er samleje i sproglig forstand en gensidig eller en ensidig handling?

Kan man i sproglig forstand (logisk, etymologisk) tale om samleje uden samtykke? Eller forudsætter samleje samtykke i en eller anden grad?

Kunne en anden betegnelse end samleje være et mere præcist og neutralt udgangspunkt for at definere voldtægt? (den nuværende brug af samleje i straffeloven kan virke stødende og ikke-neutral, f.eks. formuleringen i den nuværende straffelov § 216, stk. 2: "For voldtægt straffes med fængsel indtil 12 år den, der har samleje med et barn under 12 år.") Betegnelsen samleje er muligvis præcis og korrekt set fra gerningspersonens perspektiv. Fra offerets perspektiv er der tale om traume, vold, overgreb eller lignende. Det samme gælder i forbindelse med voldtægt imod voksne mennesker. Der er kun tale om samleje set fra gerningspersonens perspektiv. Fra offerets perspektiv er der tale om traume, vold, overgreb eller lignende.

Jeg er glad for, at du vil se nærmere på spørgsmålene. Vi ser frem til at høre fra dig/jer.

Mange hilsner

Dorte / Joan-Søstrene

--

JOAN-SØSTRENE

RÅDGIVNING & OPLYSNING OM OVERGREB PÅ KVINDER

C/O DANNER

NANSENSGADE 1

1366 KØBENHAVN V

TELEFON: +45 3314 7484

WWW.JOAN-SOESTRENE.DK

ÅBNINGSTIDER: Mandag og torsdag kl. 18.00 - 20.30.

Gratis og anonym rådgivning og samtale til kvinder udsat for vold, voldtægt, incest og sexuel chikane. Rådgivningen har åbent for personlige og telefoniske henvendelser.